

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

LIV. évfolyam.

1922. Január—Február.

1. füzet.

A „KERESZTÉNY MAGVETŐ“ OLVASÓIHOZ.

I.

Úgy éreztük, hogy mi, a régi szerkesztők, adósok maradtunk folyóiratunk régi olvasóinak és előfizetőinek. Hadd rójjuk le a következő sorokban e tartozásunkat!

11 évvel ezelőtt, 1910. végén vettük át a visszavonuló szerkesztőtől a folyóirat „írói köre“ megbízásából annak szerkesztését. Nagy kedvvel és nekilendüléssel fogtunk munkába. Régi programján nem sokat változtattunk. Szolgáltuk — tőlünk telhető erővel — a szabadelvű kereszténység nagy céljait és a tiszta keresztény teizmus érdekeit. Megfelelő tért nyitottunk a nevelés elméleti és gyakorlati kérdései tárgyalásának.

Azonban több volt a jóakarát részünkről, mint amennyi eredményt el tudtunk érni. Komolyan foglalkoztunk azzal a tervvel, hogy évi 6 füzet helyett 12 füzetet jelentessünk meg. Ez azonban a csekély (4 K) előfizetői s a csak kevesek által megajánlott és fizetett pártolói díj (8 K) mellett pénzügyileg nem volt lehetséges.

Ellenben pótolunk egy régen érzett és sokszor felpanaszolt hiányt. Elkészítettük és kiadtuk folyóiratunk 47. évfolyamának tárgymutatóját és tartalomjegyzékét s ezzel a tudományos kutatás számára hozzáférhetővé tettük. A munka érdeme dr. Borbély Ferenc tanárt, a költségek előteremtése tekintetében a hálás köszönet a főtisztelendő püspök urat illeti. Mi a dolgot csak kezdeményeztük. Aztán kitört a háború. Megritkult az írók sora is, az olvasóké és előfizetőké is. De az előfizetési díj 1917. végéig még a régi maradt. A folyóirat terjedelme a 24 ívről leszállott 16 ívre. 1918-ban már 10 K-ra kellett emelnünk az előfizetési díjat, a pártolói díj összegének megállapítását a megajánlók tetszésére bíztuk. De ebben az évben csak öt füzet jelent meg 10 és fél ívnyi terjedelemben. A hatodik, november-decemberi füzet már nem jelenhetett meg. 1918. decemberében — egy jellemző közgazdasági és ipartörténelmi adat — az összes kolozsvári nyomdák kö-

zül egynek sem volt annyi papírosa, hogy az utolsó füzet kinyomását vállalhatta volna.

Aztán jött a megszállás és a szenvedések és a könnyes fájdalmak ideje. Az az idő, mikor a csapásoktól és a tragikus sorsfordulattól elkábultan tanácstalanul álltunk s remegő és minden áron bízni és remélni akaró lélekkel vártuk a holnapot, vártuk azt, ami nem jött el. Ezeknek a napoknak és éveknek nagyobb volt a fájdalma és a golgothás keresztje nehezebb, hogy sem állandó lelki depressziónk mellett a folyóirat megindítására, illetőleg tovább folytatására gondolhattunk volna. Ez az idő is eltelt. Ime átértük azt, amittől kezdetben — azt hittük — a szívünk szakad meg.

Folyóiratunk új államjogi helyzetben, tehát gyökeresen megváltozott új viszonyok között, meglehet, hogy új célkitűzésével és erősebb, meggyarapodott eszközökkel folytassa életét. E korszakos fordulónál visszatekintve arra a nyolc esztendőre, amelynek a szerkesztőség élén álltunk, kedves kötelességünknek tartjuk hálás köszönetünket kifejezni annak a kis írói körnek, amely bizalommal kereste fel a folyóirat hasábjait tanulmányai közlésére és anyagi jutalomra nem nézve, az ügy iránt való szeretetből oly készségesen támogattak és az olvasóknak és előfizetőknek, akik áldozó lélekkel hozták el adójukat s tették lehetővé, hogy folyóiratunkat nagyon szerény eszközökkel saját erején fenntarthattuk.

Az Unitárius Irodalmi Társaság megalakulása után mi visszavonulunk.

Az új szerkesztőknek kívánjuk, hogy azt a célt, melyet folyóiratunk félszáz év alatt nem sikertelenül munkált, ugyanolyan önzetlen lélekkel és buzgósággal, de sokkal nagyobb sikerrel és eredménnyel évek hosszú során át szolgálhassák!

DR. GÁL KELEMEN ÉS GÁLFY LŐRINC.

II.

Az „Unitárius Irodalmi Társaság“ 1921. évi október hó 29.-én tartott közgyűlésében elhatározta, hogy a K. Magvetőt még anyagi áldozatok árán is újból megjelenteti. Aki ismeri az unitárius egyháznak utóbbi fél százados történetét, az előtt nem kell fejtegetni hogy mi a K. M. egyházunkra nézve. Lobogó, mely állandóan ébren tartja hitünk és vallásunk igazságait. Csatorna, amelyen át a tisztultabb keresztény hit és életfelfogás ömlik a szívekbe. Élő vérkeringés, mely újjá szüli, tisztább és tetszetősebb formákba öltözteti a ker. hit eszméit és életigazságait. Iránytű, amely megérzi a világ hasonló gondolkozású keresztényeinek a haladási és fejlődési irányát s mutatja nekünk is az utat, amely felé törnünk kell. Gyűjtő lencse, mely összefogja a ker. igazságok szétszórt sugarait, hogy az által világosabbá és termékenyebbé tegye egyházi életünket. Mindezek megokolják az U. I. T. ama törekvését, hogy a K. M.-t még anyagi áldozatok árán is felújítani igyekszik.

A szerkesztés gondjait és kötelességét a mi kezünkbe tette le, miután a volt szerkesztők, akik annyi szeretettel és szakértelemmel évek során át önzetlenül végezték a tiszteket, a jelen viszonyok közötti és megsokasodott teendőik mellett erre tovább többeszi felkérés után sem vállalkozhattak. Tisztában vagyunk a feladat nehézségeivel, amelyrenézve ezt a megtisztelő megbízást kaptuk. Azt is jól tudjuk, hogy — Istennek hála — egyházunkban találtak volna másokat is e munka elvégzésére. De mivel az U. I. T. létre hozásában s eddigi munkájában erőnkhez mérten mi is részt vettünk, talán ezért is ért ez a megtisztelő kitüntetés. Ime a bizalom elől nem tudtunk kitérni s vállaltuk „a nehéz, de gyönyörűséges ígát“. Vállaltuk abban a tudatban, hogy a volt szerkesztők több évi tapasztalataikkal, tudásukkal és nagy lelki buzgóságukkal minket is támogatni fognak. És vállaltuk abban a reményben, hogy kiválóbb tollforgató embereinket sikerülni fog mint főmunkaársakat folyó iratunk köré csoportosítani, akik több oldalú szakismereteikkel gazdagítani fogják annak tartalmát. E reményünkben nem is csalódtunk, mert amint a címlapon látható, jeles munkaerők készek lelkük kincseivel gyarapítani egyházi irodalmunkat.

Feladatunk nehézségeit könnyebbé teszi az a szép mult, amely a K. M. mögött áll. Szívesen fogadott, kedves vendég ez már több mint egy fél évszázad óta nem csupán az intelligensebb unitárius családoknál, hanem általában mindenhol, ahol a ker. igazságokat nem az elfogult felekezetiesség sötét szemüvegén, hanem a vallási szabadelvűség tiszta magaslatáról vizsgálják. Ez a szép mult fölöslegessé teszi, hogy mi most új programmal álljunk az olvasók elébe. Mi semmi tekintetben nem akarunk hűtlenek lenni a multhoz. Sőt minden erőnkkel azon leszünk, hogy abban a mederben, amelyet folyóiratunk a történelmi fejlődés folyamán ásott magának, tovább vezessük. Csupán a változott viszonyok és a tudományok folytonos haladása által fölszínre hozott újabb forrásokat kívánjuk a régi mederbe bekapcsolni, hogy így a multat a jelennel gazdagítsuk.

Az U. I. T. nem hivatalos egyházi, hanem társadalmi szervezet. Ebből következik, hogy a folyóiratában megjelenő dolgozatok sem a hivatalos egyház felfogását tükrözik vissza s viszont valamely dolgozatnak a K. M.-ben való megjelenése nem emeli azt kanonikus tekintélyre. Az igazság keresésének a jogát senki elől elzárni nem akarjuk. Annál kevésbé, mert mi az unitarizmust nem örökérvényű, csalhatatlan dogmák mesterkéltszerű rendszerének tartjuk, hanem fejlődő életerőnek, amelynek addig van létjogosultsága, amíg magát az életet emeli, irányítja és vezeti. Vannak nekünk is hitvallásaink, amelyek a különböző korszakok unitárius felfogását juttatják kifejezésre, de ezekkel az élet fejlődését megkötni nem akarjuk s velük szemben is minden idők vallásos hitének megadjuk azt a jogot, hogy a neki megfelelő formában nyilatkozhassék meg. Ez elemi protestans jog, amelyet nem konfiskálni, hanem védeni és érvényre juttatni kötelességünk. Ebből következik, hogy a felekezeti elfogultság és türelmetlenség távol áll tőlünk. Minden ellenvéleményt szívesen meghallgatunk, mert az ellentétes vélemények harcából kerül ki az üdvözítő igazság. De végeredményében a kereszténység lényegét nem az igazságok érvényesülésében, hanem a szeretet országának megvalósulásában látjuk. Hiszen a nagy Mester is azt mondta: „Arról ismerlek meg titeket, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szerettek”. És a nagy apostol szerint, „ha angyalok nyelvén szólanánk is, de szeretet nincs bennünk, semmi vagyunk“.

Állandó figyelemmel kísérjük a tudományok s különösen a teol. tudományok fejlődését is. Az a mi felfogásunk, hogy vallás és tudomány, habár céljaiban, módszereiben nagy eltérések van-

nak, de igaz lényegükben nem ellenkezhetnek egymással. Ezért hirdetjük a kettő összhangját. Ez nem azt jelenti, hogy a tudományoknak „akármilyen szele“ megingasson minket őseinktől öröklött hitünk igazságaiban. De viszont a multnak téves nézetei, nem zárhatják el előlünk az új kor életet és termékenységet hozó világosságát. Csak egy van, amit soha egy pillanatra sem engedünk meg inogni lábunk alatt s ez a keresztényi hit és szeretet sziklája. Azon az ősi fundamentumon állunk rendületlenül, mert erős meggyőződésünk szerint csak ez lehet ennek a megromlott és lesüllyedt világnak a legbiztosabb megváltója. Ezért e keresztény ellenes, destruktív irányzatokkal s azoknak hamis prófétaival, jöjjenek bár juhoknak ruházatában, soha kezét nem fogunk. A mi célunk az építés, s ha itt ott mégis rombolni kellene, az is azért történik, hogy a romok helyén szebb s az igényeknek megfelelőbb épület emeltessék. Építeni kívánunk a kereszténység ősi fundamentumán a modern kor által teremtett anyagból és eszközökkel. Építeni kívánjuk azt az istenországot, amelyről Mesterünk mondotta, hogy az „ti bennetek van“.

Ez építő munkára hívjuk, nem csupán egyházunk tollforgató embereit, hanem általában mind azokat, akik az igazságot szeretik s istenországa eljövételét munkálni akarják. Nehéz viszonyok között vesszük kezünkbe a szerkesztői tollat, de hisszük, hogy az írók és olvasók lelkes támogatásával sikerülni fog a nehézségek leküzdése az élő Isten dicsőségére.

Kolozsvár, 1922. január 1.

A K. M. SZERKESZTŐI.

A „KERESZTÉNY MAGVETŐ“ UJBÓL MEGINDULT.

Amikor 1918 ban a Keresztény Magvető megszűnt, mert a nyomdai viszonyok miatt a kiadási költségeket fedezni nem lehetett, azt hiszem, minden olvasóját fájdalmasan érintette, de fájdalmasabban talán senkit sem, mint engem, a ki ott állottam annak bölcsőjénél s egyedül élek még azok közül, akik 1861-ben megalapítottuk, évekig szerkesztője s mindig talán nem utolsó munkása voltam.

De nagy vesztesége volt a Keresztény Magvető elvesztése nemcsak egyházunknak, hanem a magyar nemzeti irodalomnak is, mert 53 kötetével annak is nagy szolgálatot tett, több író használta fel kútforrásul munkáihoz s általában oly jó hírnévre tett szert, hogy egyházunkon kívül is számosan járaták, buzgó, egyházát szerető unitárius család asztaláról pedig nem hiányozhatott.

Valóban, szinte kedvem lenne a Keresztény Magvető pályafutásán végigtekinteni s rámutatni, hogy megalapításától kezdve megszűnéseig mit tett figyelemreméltót és hasznosat az irodalomra nézve. De erre nem terjeszkedem ki. Ott van Jakab Eleknek a Keresztény Magvető 25-ik, dr. Borbély Ferencnek 50-ik évfordulója alkalmából írt közleménye a vonatkozó kötetekben és ott van mindenképp a Keresztény Magvető I.—XLVII. évfolyamának a szerkesztőség megbízásából ugyancsak dr. Borbély Ferenc által összeállított tárgymutatója és tartalomjegyzéke, ezekből teljesen megismerheti, aki óhajja, a Keresztény Magvető multját s irodalmi becsét. Én csak örömet akarom kifejezni afelett, hogy e folyóiratunk e füzetrel újból megindult. A mult évben megalakult Unitárius Irodalmi Társaság ugyanis magáévá téve a Keresztény Magvető ügyét, elhatározta, hogy azt, ha áldozattal is, de fenntartja s mivel a régi szerkesztők a legnagyobb sajnálatunkra nem voltak hajlandók a szerkesztést elvállalni, a szerkesztőket is megválasztotta Vári Albert és dr. Borbély István személyében. Az ők szerkesztésével jelenik meg e füzetrel a Keresztény Magvető LIV. kötetének I-ső füzeté s követni fogja két hónaponként a többi; mert reméljük, hogy a Dávid Ferenc Egylet lapja, az Unitárius Köz-